

ATLIKĖJŲ TURTINIŲ TEISIŲ KOLEKTYVINIS ĮGYVENDINIMAS (ADMINISTRAVIMAS) LIETUVOJE

Ramūnas Birštonas, Nijolė Janina Matulevičienė, Jūratė Usonienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4587

Elektroninis paštas birstonas@mruni.eu; nijolejm@muza.lt; usoniene@mruni.eu

Pateikta 2011 m. lapkričio 27 d., parengta spausdinti 2011 m. gruodžio 17 d.

***Anotacija.** Straipsnyje, remiantis tyrimo vykdytojų atliktomis apklausomis, Lietuvos kolektyvinio teisių administravimo asociacijų ataskaitomis ir kita informacija, analizuojama Lietuvos patirtis įgyvendinant atlikėjų teises kolektyvinio administravimo būdu, šio įgyvendinimo būdo reikšmė atlikėjų ekonominiams interesams ir jų teisiniam statusui. Siekiant įvertinti kolektyvinio administravimo teisinio reglamentavimo reikšmę efektyviam teisių įgyvendinimui, kartu analizuojamos šiai sričiai aktualios nacionalinių ir Europos Sąjungos teisės aktų bei tarptautinių sutarčių nuostatos, teismų praktikos pavyzdžiai. Pirmojoje straipsnio dalyje pateikiamos atlikėjų teisių kolektyvinio įgyvendinimo (administravimo) prielaidos, specifika ir aktualūs statistikos duomenys, iliustruojantys šios veiklos efektyvumą ir plėtrą Lietuvoje. Antroji straipsnio dalis skirta atskirų atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo sričių analizei, siekiant įvertinti kolektyvinio teisių įgyvendinimo ekonominę reikšmę atlikėjams. Šioje dalyje, siekiant atskleisti probleminius teisių administravimo klausimus, kartu analizuojama ir kitų Europos Sąjungos šalių patirtis, pateikiami gerosios praktikos pavyzdžiai. Trečioji straipsnio dalis skirta atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo ateities perspektyvoms Lietuvoje, naujoms atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo sritims ir formoms. Straipsnis baigiamas išvadomis, kuriose, įvertinus taikomų kolektyvinio administra-*

vimo formų ir būdų efektyvumą, atskleidžiami probleminiai atlikėjų teisių reglamentavimo ir praktinio įgyvendinimo aspektai Lietuvoje, taip pat pateikiami pasiūlymai, kaip reikėtų tobulinti atlikėjų teisių ir kolektyvinio administravimo formų ir būdų reglamentavimą.

Reikšminiai žodžiai: atlikėjas, atlikėjų turtinės teisės, teisė į atlyginimą, atlikėjų teisių kolektyvinis administravimas, sutartis dėl atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo, antrinis fonogramų panaudojimas.

Įvadas

Šiuo straipsniu tęsiamas publikacijų ciklas, parengtas vykdant projektą „Atlikėjų (aktorių, muzikantų, dainininkų, šokėjų ir kt.) kūrybinės veiklos rezultatų naudojimo teisinis reguliavimas ir atlikėjų socialinės garantijos Lietuvoje“¹. Straipsnyje toliau nagrinėjamos atlikėjų turtinių teisių praktinio įgyvendinimo problemos Lietuvoje. Ankstesniame straipsnyje², analizuojant individualių atlikėjų turtinių teisių įgyvendinimą, buvo akcentuotas ir kitas atlikėjų teisinės padėties tyrimui tradiciškai svarbus atlikėjų teisių įgyvendinimo būdas – kolektyvinis teisių įgyvendinimas arba kolektyvinis teisių administravimas. Pastarojo atlikėjų teisių įgyvendinimo būdo analizė yra būtina atliekamo tyrimo dalis, nes dalis atlikėjų turtinių teisių *de jure* gali būti įgyvendinamos tik kolektyvinio administravimo būdu, o ir tais atvejais, kai individualus teisių administravimas teisiškai įmanomas, jis praktikoje dažniausiai neveiksmingas ir būtent kolektyvinis administravimas gali pašalinti kylančias individualaus teisių įgyvendinimo problemas.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Straipsnio tikslas – nustatyti pagrindines problemas, kylančias įgyvendinant atlikėjų teises kolektyvinio administravimo būdu, ir pateikti galimus pasiūlymus dėl atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo plėtros ir efektyvumo didinimo.

Tyrimo uždaviniai:

Išanalizuoti atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo poreikį ir veiklos reguliavimo tendencijas.

Išanalizuoti atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo praktiką atskirose atlikimo įrašų panaudojimo srityse ir atskleisti šios veiklos ekonominę reikšmę atlikėjų interesams.

Nustatyti sritis, kuriose egzistuojantys atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo modeliai turėtų būti koreguojami, ir įvertinti ateities perspektyvas šioje srityje.

Išanalizuoti konkrečias teisinio reglamentavimo pakeitimo ir papildymo galimybes ir pateikti siūlymus dėl teisinių ir praktinių priemonių taikymo.

1 Lietuvos mokslo tarybos finansuojamas projektas, vykdomas pagal projekto finansavimo sutartį Nr. MIP-39/2010, registracijos Nr. MIP-10466.

2 Birštonas, R.; Matulevičienė, N. J.; Usonienė, J. Atlikėjų turtinių teisių individualaus įgyvendinimo problemos Lietuvoje. *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(3).

Tyrimo metodika. Tyrime taikytas dokumentų turinio analizės metodas (buvo analizuojami Lietuvos Respublikos, tarptautiniai, Europos Sąjungos ir pasirinktų užsienio valstybių (Ispanijos, Lenkijos) teisės aktai, jų parengiamieji aktai, teismų sprendimai, duomenys, gauti iš atlikėjams atstovaujančios Lietuvos gretutinių teisių asociacijos AGATA³, Ispanijos atlikėjų kolektyvinio administravimo asociacijos AISGE, taip pat pripažintų teisės mokslininkų darbai ir specialioji literatūra) bei apklausos metodai (anketinė apklausa, interviu) ir gauti duomenys iš atlikėjų, atlikimų naudotojų, jiems atstovaujančių institucijų bei valstybės institucijų atstovų.

1. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo prielaidos ir specifika

Atlikėjų teisių įgyvendinimas, atliekamas kolektyvinio teisių administravimo būdu⁴, svarbus tolesniame atlikėjų kūrybinės veiklos rezultatų panaudojimo etape, kai atlikimas įgyja garso ar audiovizualinio įrašo formą ir patenka į civilinę apyvartą. Atlikėjas netenka galimybės kontroliuoti įrašyto atlikimo tolesnį naudojimą, t. y. negali individualiai įgyvendinti savo teisių, sudarydamas sutartis su atlikimo įrašų naudotojais, dėl šių pagrindinių priežasčių.

Pirma, dėl teisinio reglamentavimo ypatumų, kai įstatymu vietoj išimtinės teisės atlikėjams suteikiama tik teisė gauti atitinkamą atlyginimą. Kaip jau buvo aptarta anksčiau publikacijoje⁵, atlikėjai neturi išimtinės teisės transliuoti ir viešai skelbti įrašytą atlikimą. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo⁶ (toliau – ATGTĮ) 55 straipsnio 1 dalyje už komerciniams tikslams išleistų fonogramų ar jų kopijų transliavimą, retransliavimą ar kitokį viešą paskelbimą atlikėjams numatyta tik teisė gauti atitinkamą atlyginimą.

Antra, dėl atlikėjų išimtinių teisių perdavimo ypatumų. Pagal ATGTĮ 53 straipsnio 4 ir 5 dalies nuostatas, atlikėjas, perdavęs prodiuseriui išimtinę teisę nuomoti atlikimo audiovizualinį įrašą arba fonogramoje įrašytą atlikimą, įgyja neatšaukiamą teisę gauti

3 Toliau tekste – AGATA.

4 Kolektyvinio teisių administravimo samprata atsiskleidžia nagrinėjant ATGTĮ 67 straipsnyje įtvirtintas kolektyvinio teisių administravimo asociacijų atliekamas funkcijas. Teisių administravimas apima licencijų suteikimą, atlyginimo surinkimą, paskirstymą ir išmokėjimą teisių turėtojams, kolektyviai administruojamų teisių gynimą teisme be atskiro teisių turėtojų įgaliojimo. Praktikoje taikomi įvairūs kolektyvinio teisių administravimo būdai ir formos, kurių įvairovę lemia teisinis reglamentavimas, susiklosčiusios teisių įgyvendinimo tradicijos ir socialinė aplinka. Kolektyvinis teisių administravimas paprastai skirstomas atsižvelgiant į šiuos požymius ir kriterijus: pagal atliekamą funkcijų apimtį (visapusiškas arba dalinis teisių administravimas); pagal galimybę teisių turėtojams pasirinkti teisių įgyvendinimo būdą (pasirenkamas arba privalomas); pagal administruojamų teisių apimtį (kolektyvinis teisių administravimas, atliekamas teisių turėtojų narystės pagrindu, arba išplėstinis kolektyvinis teisių administravimas). Plačiau apie tai žr.: Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 220–234.

5 Birštonas, R.; Matulevičienė, N. J.; Usonienė, J. Atlikėjų turtinių teisių teisinio reglamentavimo problemos Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2011, 18(3): 999.

6 Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 50-1598.

atlyginimą už įrašų originalų ar jų kopijų nuomą. Tokiais atvejais įstatymu numatyta išimtinė atlikėjų teisė nuomoti atlikimo įrašą pakeičiama į teisę gauti tam tikrą atlyginimą, kurios atsiradimą suponuoja teisių perdavimas.

Trečia, dėl atlikėjų turtinių teisių apribojimų, taikomų specialiais įstatymų nustatytais atvejais. Tik kolektyviniu būdu įgyvendinama atlikėjų teisė gauti kompensacinį atlyginimą už audiovizualinių kūrinių ir fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniams tikslams. Toks kompensacinis atlyginimas, numatytas atlikėjams kartu su kitais teisių subjektais, turint tikslą bent iš dalies kompensuoti jų patiriamą žalą, kuri padaroma be teisių turėtojų leidimo fiziniams asmenims savo asmeniniams poreikiams kopijuojant audiovizualinius ir fonogramose užfiksuotus atlikimo įrašus. Nors toks nekomercinis atgaminimas yra įteisintas įstatymu (ATGTĮ 58 str. 2 d.), kaip vienas gretutinių teisių apribojimų, jis galimas su sąlyga, kad teisių turėtojams, įskaitant atlikėjus, būtų mokamas tam tikras atlyginimas (ATGTĮ 20 str. 3 d.).

Visais šiais atvejais individualus atlikėjų teisių įgyvendinimas neįmanomas arba būtų praktiškai nenaudingas tiek patiems atlikėjams, tiek atlikimo įrašų naudotojams dėl atlikimo įrašų naudojimo (atlikimo įrašų naudojimo apimtys, didelis naudojamų objektų ir naudotojų skaičius) ir atlikėjams suteiktų teisių specifikos. Pastaroji prielaida lemia ir kolektyvinio teisių įgyvendinimo specifiką šioje srityje. Paprastai šioje srityje taikomas tik dalinis teisių administravimas, kai kolektyvinio administravimo asociacijos neteikia naudotojams licencijų, jos tik surenka ir paskirsto atlikėjams atlyginimą. Licencijos šiuo atveju nereikalingos, nes leidimas naudoti atlikimo įrašus minėtais atvejais jau yra suteiktas įstatymu (įstatymu licencijos numatytos komerciniams tikslams išleistų fonogramų ar jų kopijų transliavimui, retransliavimui ar kitokiam viešam paskelbimui, taip pat atlikimo įrašų atgaminimui asmeniniams tikslams) arba licenciją naudoti atlikimo įrašą suteikia atlikėjo teisių perėmėjai – audiovizualinio įrašo prodiuseriai arba fonogramų gamintojai (licencijos atlikimo įrašų nuomai). Kitas atlikėjų teisių administravimui būdingas bruožas – šioje srityje taikomas įstatymu numatytas privalomas kolektyvinis teisių administravimas. Tokiais atvejais atlikėjai neturi teisinio pagrindo savo teises įgyvendinti individualiai.

Lietuvoje atlikėjų teises kolektyviai administruoja Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA). AGATA, įsteigta 1999 metais, kaip jungtinė atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių kolektyvinio administravimo asociacija⁷. Tokį šios asociacijos steigimo modelį pirmiausia lėmė pagrindinis asociacijos veiklos tikslas – surinkti atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų fonogramų transliavimą ir viešą paskelbimą. Tokia teisė pagal Lietuvoje galiojantį teisinį reglamentavimą suteikta ir atlikėjams, ir fonogramų gamintojams. Teisinėje literatūroje laikomasi nuomonės, kad tiek teisių turėtojams, tiek teisių naudotojams geriausia, kai kolektyvinio teisių administravimo sistema kuriama laikantis principo, kad atitinkamas teises kolektyviai administruoja viena kolektyvinio administravimo asociacija⁸. Patirtis parodė, kad AGATA įsteigimo sąlygos ir veikla ati-

7 2010 m. pabaigoje AGATA turėjo 3 275 narius, iš jų 3 127 atlikėjai (muzikantai, dainininkai, teatro ir kino aktoriai bei kiti scenos meno atlikėjai), 93 fonogramų gamintojai (AGATA 2010 m. ataskaitos duomenys).

8 Ficsor, M. *Collective Management of Copyright and Related Rights*. Geneva: World Intellectual Property Organization, 2002, p. 135.

tinka šį principą, todėl šioje srityje kolektyvinio administravimo būdu surenkamo ir paskirstomo atlyginimo sumos kasmet didėja⁹. Atlikėjų ir fonogramų gamintojų narystė vienoje asociacijoje svarbi tiek santykiuose tarp pačių šios teisės turėtojų (dėl palankių surinkto atlyginimo paskirstymo sąlygų ir mažesnių kolektyvinio administravimo išlaidų), tiek santykiuose su fonogramų naudotojais (dėl stipresnių derybinių pozicijų, nustatant atlyginimo tarifus). Atlikėjų ir fonogramų interesų pusiausvyra įtvirtinusios surinkto atlyginimo paskirstymo sąlygos (atlyginimas dalijamas po lygiai), nustatytos AGATA įstatuose, ir tokios įstatų nuostatos gali būti traktuojamos kaip AGATA narių kolektyvinis susitarimas, kuris yra palankus atlikėjams, atsižvelgiant į tai, kad fonogramų gamintojai turi stipresnes derybines pozicijas. AGATA atstovauja Lietuvos atlikėjams ir fonogramų gamintojams pagal pasirašytas narystės sutartis, kuriose numatytos kolektyviai administruojamos teisės ir šalių įsipareigojimai. Užsienio atlikėjų teises AGATA įgyvendina vadovaudamasi ATGTĮ 69 straipsnio nuostatomis pagal pasirašytas dvišales sutartis su atitinkamomis užsienio valstybių kolektyvinio administravimo asociacijomis¹⁰. Tokios dvišalės abipusio atstovavimo sutartys pasirašytos su 28 užsienio šalių kolektyvinio administravimo asociacijomis. Nuo 2002 metų AGATA yra Europos atlikėjų organizacijų asociacijos AEPO-ARTIS (toliau – AEPO-ARTIS) ir tarptautinės atlikėjų teisių administravimo asociacijų tarybos SCAPR narė.

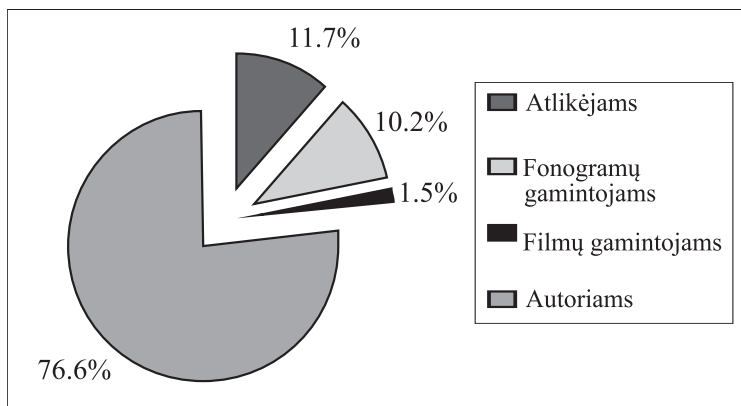
Sklandžiam teisių administravimui ypatingą reikšmę turi sutartyje numatyti narių įsipareigojimai registruoti fonogramas ir pateikti atlyginimo paskirstymui ir išmokėjimui svarbią informaciją, tačiau praktiškai registruojama tik dalis išleistų fonogramų, ir tai apsunkina administravimo procesus, didina jo išlaidas. Nors AGATA narystės sutartyse numatytos sąlygos ir dėl jos narių išimtinių turtinių teisių administravimo (pavyzdžiui: dėl teisės padaryti fonogramas ar jų kopijas viešai prieinamas internete pagal pareikalavimą arba kitais būdais ir teisės atgaminti fonogramas ar jų kopijas), šios sutarties sąlygos atlikėjams praktiškai neaktualios, nes šias teises jie paprastai perduoda fonogramų gamintojams. Straipsnio autorių nuomone, atlikėjų teisių įgyvendinimui svarbi kolektyvinio administravimo plėtra, todėl nagrinėjant atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo ateities perspektyvas siūlomos atlikimo įrašų panaudojimo sritys, kuriose tokia plėtra galima ir būtų naudinga atlikėjų interesams¹¹. Taip pat verta atkreipti dėmesį į atskiroms teisių subjektų grupėms tenkančias dalis atlyginimo, paskirstomo Lietuvoje per kolektyvinio administravimo sistemą. Nors kolektyvinio administravimo

9 Už fonogramų panaudojimą transliavimui, retransliavimui ir kitokiam viešam paskelbimui AGATA nariams kolektyvinio administravimo būdu paskirstyto atlyginimo sumos kasmet didėja: 2008 m. buvo paskirstyta 2075,08 tūkst. Lt atlyginimo; 2009 m. – 2 165,17 tūkst. Lt; 2010 m. – 2 821,93 tūkst. Lt (AGATA 2008–2010 m. ataskaitų duomenys).

10 Pagal pasirašytas bendradarbiavimo sutartis 25 procentus Lietuvoje surinkto atlyginimo už muzikos transliavimą, retransliavimą ir panaudojimą viešose vietose AGATA pervedė užsienio teisių turėtojams (AGATA 2010 m. ataskaitos duomenys).

11 Apie tai žr. šio straipsnio trečioje dalyje.

būdu atlikėjams paskirstyto atlyginimo sumos kasmet didėja¹², įvertinus toliau pateikiamos lentelės duomenis, pateiktus procentine išraiška, matyti, kad atlikėjams, palyginti su autoriais, tenka gerokai mažesnė per kolektyvinio administravimo sistemą Lietuvoje paskirstomo atlyginimo dalis. Procentine išraiška atlikėjams 2010 metais skirta atlyginimo dalis sudarė tik 11,7 procentus viso per kolektyvinio teisių administravimo sistemą paskirstyto atlyginimo.

1 pav. Atlyginimas paskirstytas autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojams per kolektyvinio teisių administravimo sistemą (%) 2010 metais

Apibendrinant galima padaryti išvadą: atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo poreikį lemia jų teisių reglamentavimo specifika ir atlikimo įrašų naudojimo rinka, pasižyminti naudojimo sričių ir būdų įvairove, dideliu naudojamų objektų ir naudotojų skaičiumi. Tokiomis sąlygomis nei atlikimo įrašų naudotojai, nei atlikėjai neturi galimybių individualiai susitarti dėl teisėto atlikimo įrašų panaudojimo ir atlyginimo mokėjimo sąlygų. Lietuvoje atlikėjų ir fonogramų gamintojų narystės pagrindu sukurta bendra kolektyvinio teisių administravimo asociacija turi reikiamas organizacines technines sąlygas užtikrinti atlikėjų teisių įgyvendinimą kolektyvinio administravimo būdu. Tai patvirtina kasmet didėjantis asociacijos narių atlikėjų skaičius ir atlikėjams skiriamo atlyginimo dydžiai. Sudarytos dvišalės ir daugiašalės sutartys su užsienio šalių kolektyvinio administravimo asociacijomis rodo jos pripažinimą tarptautiniu lygiu. Tačiau atlikėjams, palyginti su autoriais, Lietuvoje tenka daug mažesnė dalis (11,7 %) atlyginimo, surenkamo per kolektyvinio administravimo sistemą, todėl būtina imtis atitinkamų teisinių ir praktinių priemonių, kurios pagerintų atlikėjų padėtį.

12 2010 m. AGATA paskirstė savo nariams 2 821,93 tūkst. Lt atlyginimo, surinkto už fonogramų transliavimą, retransliavimą ir kitokį viešą paskelbimą. Iš šios sumos Lietuvos atlikėjams tenkanti atlyginimo dalis sudarė 38 procentus; 2009 m. Lietuvos atlikėjams tenkanti atlyginimo dalis buvo mažesnė, ji sudarė 34 procentus (AGATA 2009 m. ir 2010 m. ataskaitų duomenys).

2. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo sritys ir jų reikšmė atlikėjų turiniams interesams

Siekiant įvertinti kolektyvinio teisių administravimo reikšmę atlikėjams gaunamos ekonominės naudos aspektu, reikėtų išsamiau panagrinėti kolektyvinio administravimo teisinį reguliavimą ir praktiką atskirai konkrečiose atlikimo įrašų panaudojimo srityse, kartu analizuojant ir kitų ES šalių patirtį šiose srityse. Nors 1 straipsnio skyriuje paminėti specifiniai kolektyvinio teisių administravimo bruožai būdingi ir kitų ES šalių atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo teisiniam reguliavimui ir praktikai, atlikėjų teisių įgyvendinimo efektyvumas atskirose ES šalyse skiriasi¹³. Todėl išsami atskirų kolektyvinio teisių įgyvendinimo sričių analizė turėtų aiškiau parodyti, kokios pagrindinės problemos iškyla įgyvendinant atlikėjų teises kolektyvinio administravimo būdu, ir kokie pagrindiniai veiksniai lemia šias problemas – netinkamas teisinis reguliavimas, organizacinės techninės sąlygos pačioje kolektyvinio administravimo sistemoje, rinkos sąlygos ar kiti svarbūs veiksniai.

2.1. Teisės į atlyginimą už fonogramoje įrašyto atlikimo transliavimą ir viešą paskelbimą kolektyvinis administravimas

Teisė į atlyginimą už komerciniams tikslams išleistų fonogramų ar jų kopijų tiesioginį ar netiesioginį transliavimą, retransliavimą ar kitokį viešą paskelbimą atlikėjams kartu su fonogramų gamintojais numatyta ATGTĮ 55 straipsnio 1 dalyje. Ši įstatymo nuostata kildinama iš tarptautinių ir Europos Sąjungos teisės normų¹⁴. Teisinėje literatūroje toks komerciniams tikslams išleistų fonogramų panaudojimas paprastai vadinamas *antriniu panaudojimu*. Kolektyvinio administravimo būdu įgyvendinama atlikėjų teisė į atlyginimą už fonogramų transliavimą ir viešą paskelbimą, vertinant teikiamos ekonominės naudos aspektu, atlikėjams yra reikšmingiausia tiek Lietuvoje, tiek kitose ES

13 AEPO-ARTIS 2009 m. tyrimo duomenimis, daugiausia atlyginimo atlikėjams surenka Vokietijos ir Ispanijos atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo asociacijos. Lietuva pagal atlikėjams surenkamo atlyginimo dydžius 2005–2007 m. užėmė paskutinę vietą, tačiau pateikti duomenys rodo, kad atlyginimo surinkimas kasmet didėjo. Žr. Performers Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement. AEPO-ARTIS Study, December 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <http://www.aepo-artis.org/pages/149_1.html>.

14 Tarptautinės Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų 12 straipsnis numato galimybę konvencijos šalims savo nacionaliniuose įstatymuose numatyti teisių subjektus, kuriems suteikiama teisė į atlyginimą už komerciniams tikslams išleistų fonogramų transliavimą ir viešą paskelbimą. Tokia teisė pagal konvenciją gali būti suteikta tik atlikėjams, tik fonogramų gamintojams arba atlikėjams ir fonogramų gamintojams. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutarties 15 straipsnis nustato, kad tokią teisę į vienkartinį teisingą atlyginimą už komerciniams tikslams išleistas fonogramas tiesioginį ar netiesioginį transliavimą ar kitokį viešai paskelbimą teisę turi atlikėjai ir fonogramų gamintojai. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/115/EB Dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (kodifikuota redakcija) OL L 376 8 straipsnio 2 dalyje įpareigoja valstybes nares numatyti atlikėjams ir fonogramų gamintojams teisę į naudotojo mokamą bendrą teisingą atlyginimą už fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, naudojimą transliavimui bevielio ryšio priemonėmis arba kitokiam viešam paskelbimui.

šalyse¹⁵. Šios kolektyvinio teisių administravimo srities ekonominį reikšmingumą atlikėjams Lietuvoje ir kitose ES šalyse lemia labai plati fonogramų tiesioginio ir netiesioginio panaudojimo sritis (transliavimas ir kitoks viešas paskelbimas), kuri informacinės visuomenės sąlygomis turi tendenciją plėstis. Šioje srityje komercinę veiklą vykdo labai daug aiškiai identifikuojamų fonogramų naudotojų – tai televizijos ir radijo transliuotojai (tiesiogiai naudojantys fonogramas savo transliacijose) ir retransliacijos operatoriai, retransliuojantys transliuotojų programas kabelinėmis ar mikrobanginėmis priemonėmis, ir tokiu būdu netiesiogiai naudojantys transliuojamas fonogramas¹⁶. Komerciniais tikslais išleistas fonogramas įsigiję fiziniai ar juridiniai asmenys gali naudoti jas viešai skelbdami bet kokiais būdais ir priemonėmis (įskaitant panaudojimą foninei muzikai), todėl į šio atlyginimo mokėtojų ratą patenka ir tokie naudotojai kaip restoranai, kavinės, prekybos centrai, viešbučiai ir kitos paslaugas teikiančios įmonės, kurioms muzikinis fonas padeda kurti įvaizdį ir gerinti konkurencingumą. Nepaisant to, kad šioje srityje atlyginimo mokėtojai sunkiau identifikuojami ir dažnai ginčija kolektyvinio administravimo būdu renkamo atlyginimo pagrįstumą, didelis naudotojų skaičius ir fonogramų viešo paskelbimo būdų įvairovė užtikrina šios fonogramų panaudojimo srities reikšmingumą pagal surenkamo atlyginimo dydį¹⁷.

Tarptautinės ir ES teisės normos, įpareigodamos valstybes nares užtikrinti teisės į atlyginimą reglamentavimą ir tinkamą įgyvendinimą, nenustato konkrečių reikalavimų kolektyvinio administravimo būdams ir veiklos metodams šioje srityje. ES šalių praktikos analizė rodo, kad įgyvendindamos atlikėjų teises šioje srityje, šalys taiko skirtingus metodus ir principus, nustatydamos atlyginimo surinkimo ir paskirstymo taisykles¹⁸. Tai lemia kiekvienoje šalyje susiklosčiusios tradicijos, ekonominio išsivystymo lygis ir kiti svarbūs veiksniai, lemiantys teisių įgyvendinimo reglamentavimo ir praktikos skirtumus. Nepaisant tam tikrų skirtumų, susijusių su kolektyvinio administravimo asociacijų veiklos metodais, pagal administravimo būdo ir formos kriterijus, šioje srityje taikomas kolektyvinis teisių administravimas gali būti apibrėžiamas kaip dalinis privalomas kolektyvinis administravimas. Teisinėje literatūroje, nagrinėjančioje kolektyvinio administravimo teisinį reglamentavimą ir praktiką, akcentuojama, kad tais atvejais, kai išimtinė teisė apribota tik iki teisės gauti atlyginimą ir naudotojams nereikalingas teisių turėtojų ar jų įgaliotų atstovų leidimas (licencija), t. y. tais atvejais, kai taikomas tik dalinis teisių administravimas, tiek teisių turėtojams, tiek jų naudotojams priimtinesnis lankstus teisi-

-
- 15 Šioje srityje surinktas atlyginimas Europos atlikėjams sudaro 57 procentus viso kolektyvinio administravimo būdu surenkamo atlyginimo. Žr. Performers Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement. AEPO-ARTIS Study, December 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <http://www.aepo-artis.org/pages/149_1.html>. Lietuvoje – 38 procentus (AGATA 2010 m. ataskaitos duomenys).
  - 16 2010 m. AGATA buvo pasirašiusi sutartis dėl atlyginimo su 23 televizijos transliuotojais, 43 radijo transliuotojais ir 56 retransliuotojais. 2010 m. šie fonogramų naudotojai sumokėjo 2 441,68 tūkst. Lt atlyginimo. (AGATA 2010 m. ataskaitos duomenys).
  - 17 2010 m. AGATA turėjo sutartis su 3000 atlyginimo mokėtojų, viešose vietose naudojančių foninę muziką. Bendra surinkta atlyginimo suma šioje srityje 2010 m. sudarė 2 304,84 Lt (AGATA 2010 m. ataskaitos duomenys).
  - 18 Performers Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement. AEPO-ARTIS Study, December 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <http://www.aepo-artis.org/pages/149_1.html>.

nis reguliavimas, kai kolektyvinio teisių administravimo asociacija turi galimybę ne tik surinkti ir paskirstyti atlyginimą teisių turėtojams, bet ir tartis dėl atlyginimo tarifų ir sutartimi numatyti jo mokėjimo sąlygas¹⁹. Lietuvoje galiojantis teisinis reglamentavimas yra lankstus, nes sudaro sąlygas kolektyvinio administravimo asociacijai ir fonogramų naudotojams derybų būdu susitarti dėl atlyginimo dydžio ir jo mokėjimo sąlygų. ATGTĮ 55 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad atlyginimo dydis ir jo mokėjimo sąlygos nustatomos fonogramų naudotojų ir kolektyvinio administravimo asociacijų sutartyje. Įstatymas suteikia šalims galimybę atlyginimo dydį nustatyti procentais nuo naudotojo pajamų arba konkrečia pinigų suma. Kultūros ministerijos parengtose rekomendacijose²⁰ aiškina kolektyvinių derybų svarba įgyvendinant šias įstatymo nuostatas. Akivaizdu, kad kolektyvinio administravimo asociacija negali derėtis dėl atlyginimo tarifų atskirai su kiekvienu fonogramų naudotoju, nes, atsižvelgiant į konkurencijos teisės reikalavimus, visiems naudotojams, tomis pačiomis sąlygomis naudojantiems fonogramas transliacijai ar kitokiam viešam paskelbimui, turi būti taikomi vienodi tokias naudojimo sąlygas atitinkantys atlyginimo tarifai. ATGTĮ 55 straipsnio 2 dalyje derybų šalims numatyta galimybė kreiptis į tarpininką, jeigu derybomis nepavyksta susitarti dėl atlyginimo dydžio ir mokėjimo sąlygų. Įstatymas numato, kad tarpininku gali būti Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba arba kitas tarpininkas, kuris įstatyme konkrečiai neįvardijamas. Įstatymas nenumato konkrečių nuostatų, reglamentuojančių tarpininkavimo procedūrą²¹, tačiau nurodo, kad, šalims nepriėmus derybose tarpininkaujant pateikto pasiūlymo, atlyginimo dydį ir mokėjimo sąlygas nustato teismas. Tokį lankstų teisinį reglamentavimą, kai kolektyvinio administravimo asociacijai ir naudotojams suteikiamos galimybės derėtis dėl atlyginimo tarifų ir naudotis tarpininkų paslaugomis, reikėtų vertinti teigiamai. Kaip geros praktikos pavyzdį galima pateikti sėkmingas kolektyvines derybas tarp Lietuvos kolektyvinio teisių administravimo asociacijų ir Lietuvos kabelinės retransliacijos operatoriams atstovaujančių asociacijų. Derybų rezultatas – 2011 m. balandžio 21 d. pasirašyta sutartis, kurioje nustatytas bendras atlyginimo tarifas už retransliuojamus kūrinius ir gretutinių teisių objektus 2011–2013 metams²². Toks teisinis aiškumas naudingas tiek kabelinės retransliacijos verslui, tiek teisių turėtojams, kuriems užtikrinamos nuolatinės pajamos ir mažėja jų administravimo išlaidos.

Kita antrinio fonogramų panaudojimo sritis – fonogramų panaudojimas foninei muzikai kavinėse, restoranuose, prekybos centruose ir kitose viešose vietose, nepaisant įstatyme numatytų lanksčių nuostatų, kelia nemažai praktinių problemų kolektyviai

19 Ficsor, M. *Collective management of copyright and related rights*. Geneva: World Intellectual Property Organization, 2002, p. 159.

20 Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityje rekomendacijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2007 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. IV-645. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 116-4753.

21 Tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklės buvo patvirtintos Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. IV-96.

22 Pagal sutartį kabelinės retransliacijos operatoriai kiekvieną mėnesį kolektyvinio administravimo asociacijoms mokės atlyginimą pagal bendrą sutartą atlyginimo tarifą 0,56 Lt (2011 m.), 0,58 Lt (2012 m.) ir 0,60 Lt (2013 m.) nuo kiekvieno abonento. Iš šio bendro atlyginimo tarifo atlikėjams ir fonogramų gamintojams nuo kiekvieno kabelinės retransliacijos abonento skiriama 0,14 Lt (2011 m.), 0,145 Lt (2012 m.) ir 0,15 Lt (2013 m.).

administruojant teises. Šios srities verslo subjektai praktiškai nėra pasinaudoję galimybe kolektyviniu būdu susitarti dėl atlyginimo tarifų ir atlyginimo mokėjimo sąlygų. Tokia situacija, kai fonogramų naudotojai neįvertina lankstaus teisinio reglamentavimo privalumų, nenaudingiausia patiems verslo subjektams, nes tokiu atveju taikomi kolektyvinio administravimo asociacijos patvirtinti atlyginimo tarifai, kurie kolektyvinėse derybose būtų traktuojami tik kaip asociacijos derybinė pozicija, kurią kita derybų šalis galėtų nuginčyti, pateikdama savo argumentus dėl fonogramų antrinio panaudojimo sąlygų, naudotojų veiklos pobūdžio ir kitų svarbių aplinkybių, kurios turėtų įtakos derantis dėl atlyginimo tarifų. Nesant kolektyvinių susitarimų, atskiri naudotojai vengia sudaryti sutartis su kolektyvinio administravimo asociacija dėl atlyginimo mokėjimo, taip sudarydami sąlygas nesąžiningai konkurencijai versle. Teisių turėtojams tokia susiklosčiusi praktika taip pat turi neigiamų pasekmių, nes didina kolektyvinio administravimo išlaidas. Tokiais atvejais Kolektyvinio administravimo sąnaudas didina atlyginimo mokėtojų identifikavimas, paieška, ginčų sprendimas ir nesumokėto atlyginimo teisminis išieškojimas²³.

Kitas svarbus kolektyvinio administravimo aspektas antrinio fonogramų panaudojimo srityje – tai įstatymu įtvirtintas privalomas kolektyvinis teisių administravimas (ATGTĮ 65 str. 1 d. 6 p. ir 3 d.). Tokį reglamentavimą Lietuvoje lėmė ne tik teisės į atlyginimą specifika, pasireiškianti tuo, kad, skirtingai nei išimtinės turtinės teisės, ši teisė praktiškai negali būti įgyvendinta individualiu būdu, bet ir ES teisės reikalavimai dėl privalomojo kolektyvinio teisių administravimo kabelinio retransliavimo srityje²⁴. Šią teisę į atlyginimą reglamentuojančio ATGTĮ 55 straipsnio 3 dalyje įgaliojimai rinkti atlyginimą ir jį paskirstyti atlikėjams ir fonogramų gamintojams suteikiami gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijai, administruojančiai tokio pobūdžio teises Lietuvoje. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje yra tik viena atlikėjų teises administruojanti asociacija, problemų dėl šių įstatyme numatytų nuostatų taikymo praktiškai nekyla. Tačiau patirtis kitose kolektyvinio teisių įgyvendinimo srityse rodo, kad situacija, kai administruoti tokio pobūdžio teises Lietuvoje imtųsi ir kitos kolektyvinio administravimo asociacijos, praktiškai galima²⁵. Nors ATGTĮ nuostatos, reglamentuojančios teisę į atlyginimą už antrinį fonogramų panaudojimą, nenustato taisyklių tokioms situacijoms spręsti, galima daryti prielaidą, kad tokiu atveju galėtų būti taikomos ATGTĮ 65 straipsnio 4 dalies nuostatos, reglamentuojančios tokių problemų sprendimą autorių teisių ir gretutinių teisių kabelinio retransliavimo srityje, nustatančios kolektyvinio administravimo asociacijų įgaliojimus ir teisių turėtojų galimybę pasirinkti asociaciją, kuri būtų laikoma įgaliota administruoti jų teises iškilus tokiems probleminiams klausimams. Siekiant didesnio teisinio aiškumo reikėtų atitinkami papildyti ATGTĮ 65 straipsnio

23 2010 m. už neteisėtą muzikos panaudojimą išieškota 155 tūkst. Lt, pareikšti 76 ieškiniai, kurių bendra ieškinių suma – 171,45 tūkst. Lt.

24 Privalomas kolektyvinis teisių administravimas ir jo taikymo sąlygos numatytos 1993 m. rugsėjo 27 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo (OL 1993, L 248/15) 9 straipsnyje.

25 Pavyzdžiui: audiovizualinių kūrinių autorių ir prodiuserių teisėms administruoti Lietuvoje įsteigtos dvi kolektyvinio administravimo asociacijos – AVAKA ir AGICOA Baltic, pastaroji praktiškai veiklos dar nepradėjo.

4 dalies nuostatas, išplečiant jų taikymą ir kitoms teisių administravimo sritims, kuriose taikomas privalomas kolektyvinis teisių administravimas.

Atlikėjų ekonominiams interesams didelę reikšmę turi efektyvus ir skaidrus atlyginimo paskirstymo procesas, kurio kiekvienas etapas reguliuojamas paskirstymo taisyklėse²⁶. Atlyginimo paskirstymas šioje srityje atliekamas remiantis informacija apie eteryje skambėjusias fonogramas, kurią savo ataskaitose pateikia radijo ir televizijos stotys bei AGATA narių pateikiama informacija apie išleistas fonogramas, kurioje nurodomas fonogramos gamintojas, atlikimo įrašo pavadinimas, trukmė, išleidimo metai ir visi atlikėjai. Jeigu įrašant atlikimą dalyvavo didelis skaičius atlikėjų (solistai, choras, orkestras), atlyginimo paskirstymo procesas būna sudėtingesnis. Paskirstant atlyginimą, kiekvienam atlikėjui tenkanti dalis priklausys nuo to, kiek kartų įrašas skambėjo eteryje, kokia yra radijo stoties ar televizijos kanalo minutės kaina ir kiek atlikėjų dalyvavo kuriant atlikimo įrašą. Atlyginimo paskirstymą gali apsunkinti netikslios transliuotojų atskaitos, nepakankama atlikėjų ir fonogramų gamintojų pateikiama informacija ar duomenų bazėse esančios klaidos. Sudėtingas atlyginimo paskirstymo procesas šioje srityje reikalauja didelių organizacinių, techninių ir finansinių sąnaudų ir tai didina bendras kolektyvinio administravimo išlaidas²⁷.

Apibendrinant galima padaryti išvadą, kad kolektyvinio administravimo būdu įgyvendinama atlikėjų teisė į atlyginimą už fonogramų transliavimą ir viešą paskelbimą, vertinant teikiamos ekonominės naudos aspektu, atlikėjams yra reikšmingiausia tiek Lietuvoje, tiek kitose ES šalyse. Šios srities ekonominį reikšmingumą lemia labai plati fonogramų tiesioginio ir netiesioginio panaudojimo sritis, kurios plėtrą ir toliau skatina skaitmeninių technologijų įtaka. Lietuvoje šioje srityje taikomas dalinis privalomas kolektyvinis teisių administravimas pasižymi lanksčiu teisiniu reglamentavimu, kuris sudaro sąlygas kolektyvinio administravimo asociacijai ir fonogramų naudotojams derybų būdu susitarti dėl atlyginimo tarifų ir jo mokėjimo sąlygų. Siekiant išvengti galimų problemų, kai, esant privalomam kolektyviniam administravimui, teisė į atlyginimą administruoti Lietuvoje imtųsi ir kitos kolektyvinio administravimo asociacijos, reikėtų iš dalies pakeisti ATGTĮ 65 straipsnio 4 dalies nuostatas, reglamentuojančias autorių ir gretutinių teisių kabelinį retransliavimą, išplečiant jų taikymą ir kitoms viešo paskelbimo sritims. Būtina tobulinti kolektyvinio teisių administravimo organizacines technines sąlygas siekiant sumažinti gana dideles šios fonogramų panaudojimo srities kolektyvinio administravimo išlaidas.

2.2. Teisės gauti atlyginimą už atlikimo įrašų originalų ar jų kopijų nuomą kolektyvinis administravimas

Atlikimo įrašų nuoma siejama su atlikėjo išimtinė turtine teise platinti atlikimo įrašų originalus ar jų kopijas. Pagal ATGTĮ 53 straipsnio 4 ir 5 dalies nuostatas, atlikėjas,

26 Atlyginimo atlikėjams ir fonogramų gamintojams paskirstymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos gretutinių teisių asociacijos konferencijos 20011 m. birželio 1 d. sprendimu.

27 Nuo 2008 m. AGATA kolektyvinio administravimo išlaidos fonogramų transliavimo ir viešo paskelbimo srityje nemažėja: nuo atlyginimo, surinkto viešo paskelbimo srityje, atskaitoma – 30 procentų, transliavimo srityje – 28 procentai.

perdavęs prodiuseriui išimtinę teisę nuomoti atlikimo audiovizualinį įrašą arba fonogramoje įrašytą atlikimą, įgyja neatšaukiamą teisę gauti atlyginimą už įrašų originalų ar jų kopijų nuomą. Tokiais atvejais įstatymu numatyta išimtinė atlikėjų teisė nuomoti atlikimo įrašą pakeičiama į teisę gauti tam tikrą atlyginimą, kurios atsiradimą suponuoja teisių perdavimas. Šios įstatymo nuostatos priimtos įgyvendinant ES teisę. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/11/EB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje²⁸ (toliau – Nuomos ir panaudos direktyva) 5 straipsnyje numatyta atlikėjų teisė gauti teisingą atlyginimą už nuomą ir galimybė patikėti šios teisės įgyvendinimą kolektyvinio administravimo organizacijoms. Tiek galimybė priimti sprendimą dėl kolektyvinio šios teisės administravimo reikalingumo ir jo taikymo ribų, tiek galimybė nustatyti, kas turėtų mokėti atlyginimą, direktyvoje palikta valstybėms narėms (Nuomos ir panaudos direktyvos 5 str. 4 d.). Vertinant Lietuvos teisinį reglamentavimą šioje srityje, reikėtų atkreipti dėmesį, kad AGTĮ 53 straipsnio 6 dalies nuostatos aiškiai apibrėžia atlyginimo mokėtojus – tai asmenys, kuriems fonogramos ar audiovizualinio kūrinio gamintojas perdavė arba suteikė teisę nuomoti fonogramas, audiovizualinius įrašus arba jų kopijas. Tai, kad šio atlyginimo mokėtojais įstatyme numatyti asmenys, teikiantys fonogramų ar audiovizualinio atlikimo įrašų nuomos paslaugas, t. y. asmenys, nesusieti sutartiniais santykiais su atlikėjais, suponuoja kolektyvinio teisių administravimo reikalingumą, todėl šioje straipsnio dalyje numatyta, kad „teisės į atlyginimą paprastai įgyvendinamos per gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociaciją“. Tokia šios nuostatos formuluotė, nors ir parodo kolektyvinio teisių administravimo reikalingumą ir svarbą įgyvendinant šias teises, nereiškia privalomojo kolektyvinio teisių administravimo. Kitų Europos šalių patirtis rodo²⁹, kad tais atvejais, kai įstatyme aiškiai nenurodomi asmenys, kurie turi mokėti atlikėjams atlyginimą, arba tais atvejais, kai pareiga mokėti tokį atlyginimą nustatoma fonogramų gamintojams arba filmų prodiuseriams, ši atlikėjų neatšaukiama teisė kolektyvinio administravimo būdu praktiškai neįgyvendinama, ir atlikėjai, perdavę išimtinės nuomos teises fonogramų gamintojams ar filmų prodiuseriams, praktiškai pajamų už atlikimo įrašų nuomą negauna. ES valstybių patirtis rodo, kad sėkmingą kolektyvinį teisių administravimą šioje srityje lemia šie svarbiausi veiksniai: įstatymu numatytas privalomas kolektyvinis teisių administravimas ir aiškiai įvardyti asmenys, turintys pareigą mokėti atlyginimą už atlikimo įrašų nuomą. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje *Europos Komisija prieš Portugalijos Respubliką* priėmė sprendimą, kuriame išaiškino, kad nacionalinėje teisėje palikusi neaiškumą dėl asmenų, privalančių mokėti

28 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/11/EB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (kodifikuota direktyvos 92/100/EEB redakcija). OL 2006, L376/28.

29 Atlikėjų teisė gauti atlyginimą už atlikimo įrašų nuomą kolektyvinio teisių administravimo būdu praktiškai įgyvendinama tik Čekijoje, Vokietijoje ir Ispanijoje. Šių šalių įstatymuose numatyta, kad atlyginimo mokėtojai yra videonuomos punktai, taip pat šiose šalyse taikomas privalomas kolektyvinis teisių administravimas. Žr.: *Performers Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement*. AEPO-ARTIS Study, December 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-16]. <http://www.aepo-artis.org/pages/149_1.html>.

atlyginimą nuomos teisę perdavusiems atlikėjams, Portugalijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Nuomos ir panaudos direktyvą³⁰.

Nors Lietuvoje numatytas teisinis reglamentavimas šioje srityje yra pakankamai aiškus (aiškiai įvardinti atlyginimo mokėtojai, nustatytas teisinis pagrindas kolektyvinio administravimui, audiovizualinių kūrinių gamintojams nustatyta pareiga teikti atlikėjams ar kolektyvinio administravimo asociacijoms šios teisės įgyvendinimui reikalingą informaciją) neatšaukiama atlikėjų teisė gauti atlyginimą už atlikimo įrašų nuomą Lietuvoje praktiškai net nebuvo pradėta kolektyviai administruoti. Kokios gi priežastys lėmė, kad ši teisė Lietuvoje kolektyviai neadministruojama ir neteikia atlikėjams realios ekonominės naudos?

Pirmiausia reikėtų atkreipti dėmesį, kad tuo metu, kai Lietuvos teisėje buvo numatytos šios atlikėjams aktualios nuostatos (ATGTĮ 1999 m. redakcija), dar tik kūrėsi gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacija AGATA, ji realią veiklą pradėjo tik 2000 metais. Nors tuo metu galiojusios 1999 m. ATGTĮ redakcijos 56 straipsnio 2 dalies 7 punkto ir 3 dalies nuostatos įtvirtino privalomą šios teisės kolektyvinį administravimą, kuris paprastai užtikrina sėkmingą teisių įgyvendinimą, vis dėlto tuo metu galiojantis teisinis reguliavimas turėjo rimtą spragą – ATGTĮ 44 straipsnio 4 ir 5 dalies nuostatose nebuvo įvardyti asmenys, turintys pareigą mokėti atlyginimą. Galima daryti prielaidą, kad tokią pareigą turėjo atlikėjų teisių perėmėjai – fonogramų gamintojai ir filmų prodiuseriai, tačiau tokie teisinio reglamentavimo neaiškumai tik pradedančiai savo veiklą atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo asociacijai tapo rimta kliūtimi pradėti kolektyvinį šių teisių administravimą.

Kita svarbi priežastis susijusi su atlikimo įrašų nuomos paslaugų rinkos specifika. Atlikimo įrašų nuomos teisės taikymo sritis nėra labai plati. Nei Lietuvoje, nei kitose ES šalyse fonogramų nuomos paslaugos nėra paplitusios, todėl atlikimo įrašų nuoma praktiškai aktuali tik audiovizualinių įrašų srityje. Lietuvos vartotojus labiausiai domina užsienio audiovizualinių kūrinių nuoma, tačiau užsienio šalių audiovizualinių kūrinių prodiuseriai, laikydamiesi nuomonės, kad maža Lietuvos rinka nėra palanki šiam verslo modeliui, neteikė užsienio audiovizualinių kūrinių nuomos licencijų arba siūlė labai nepalankias licencijavimo sąlygas. Todėl nemaža dalis įmonių, teikdamos užsienio šalių audiovizualinio atlikimo įrašų nuomos paslaugas, vykdė neteisėtą veiklą, todėl kolektyvinio administravimo asociacija negalėjo su tokiomis įmonėmis derėtis dėl atlyginimo mokėjimo.

Paminėtos teisinės priežastys, sutrukdžiusios pradėti kolektyvinį teisių administravimą šioje srityje, šiuo metu jau nėra tokios aktualios, tačiau videonuomos verslo rinkos mažėjimas skaitmeninėje aplinkoje aiškiai rodo, kad ši atlikėjų teisė į atlyginimą skaitmeninių technologijų sąlygomis praranda savo aktualumą ir ekonominį reikšmingumą. Videonuomos verslo atstovų nuomone, šis verslas, suklestėjęs 1995 metais (vien Vilniuje tuo metu buvo 300 videonuomos punktų), šiuo metu nyksta. 2011 metų pradžioje Vilniuje buvo likę tik 6 videonuomos punktai, iš jų 2 turėtų užsidaryti 2011 me-

30 2006 m. liepos 13 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Europos Bendrijų komisija prieš Portugalijos Respubliką*, C-61/05.

tais. Tragišką šio verslo situaciją liudija ir tai, kad daugelyje mažesnių miestų tokios paslaugos jau nėra. Verslininkų nuomone, tokios situacijos priežastis – interneto sklaida³¹. Pavyzdžiui: autoriams už audiovizualinių kūrinių nuomą 2009 metais iš asmenų, teikiančių audiovizualinių įrašų nuomos paslaugas, buvo surinkta tik 122 Lt atlyginimo, 2010 metais šis atlyginimas jau išvis nebuvo renkamas³². AEPO–ARTIS atlikto tyrimo išvados rodo, kad tokia pati situacija klostosi ir kitų ES šalių videonuomos rinkose, o fonogramose užfiksuotų atlikimo įrašų nuomos paslaugų rinka išvis neegzistuoja³³. Galima daryti išvadą, kad šiuo metu materialiose laikmenose išleistų atlikimo įrašų nuoma prarado ekonominį reikšmingumą, todėl tokiomis sąlygomis negali būti užtikrinta ir atlikėjų teisė į neatšaukiamą atlyginimą. Taip pat reiktų atkreipti dėmesį, kad 2006 metais ATGTĮ 53 straipsnio 6 dalies redakcija pakeitė kolektyvinio administravimo formą – vietoj privalomojo kolektyvinio teisių administravimo nustatytas pasirenkamas kolektyvinis teisių administravimas. Toks pakeitimas silpnina kolektyvinio administravimo asociacijos derybines pozicijas ir neskatina pradėti veiklą šioje srityje.

Apibendrinant galima daryti išvadą: atlikėjų teisės į atlyginimą už atlikimo įrašų nuomą efektyvų administravimą suponuoja privalomas kolektyvinis teisių administravimas ir aiškiai įvardyti asmenys, turintys pareigą mokėti atlyginimą. Lietuvoje ši atlikėjų teisė praktiškai net nebuvo pradėta kolektyviai administruoti. Tai lėmė teisinio reglamentavimo spragos (ATGTĮ 44 str. 4 d. ir 5 d. (1999 m. redakcijos nuostatose) nebuvo įvardyti asmenys, turintys pareigą mokėti atlyginimą) ir organizacinės techninės sąlygos (iki 2000 m. Lietuvoje nebuvo veikiančios atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo sistemos). Skaitmeninės aplinkos sąlygomis, sunykus materialiose laikmenose išleistų įrašų nuomos rinkai, Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, atlikėjų teisė į atlyginimą už įrašų nuomą prarado ekonominį reikšmingumą.

2.3. Teisės į kompensacinį atlyginimą už audiovizualinių kūrinių ir fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniams tikslams kolektyvinis administravimas

Atlikėjų teisė į kompensacinį atlyginimą siejama su ATGTĮ 58 straipsnio 2 dalyje numatytais gretutinių teisių apribojimais, suteikiančiais galimybę fiziniams asmenims išimtinai asmeniniam naudojimui atgaminti fonogramą, audiovizualinį įrašą ar transliacijos įrašą. Atsižvelgiant į tai, kad įstatymas suteikia atlikėjams išimtinę atlikimo įrašų atgaminimo teisę (ATGTĮ 53 str. 1 d. 3 p.) toks šios teisės apribojimas galimas su sąlyga, kad atlikėjams būtų mokamas tam tikras kompensacinis atlyginimas. Toks kompensacinis atlyginimas, populiariai vadinamas „tuščios laikmenos mokesčiu“, atli-

31 Lukiaitė, R. Vilniuje uždamos dar dvi videonuomos, ši paslauga Lietuvoje nyksta [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <<http://verslas.delfi.lt/business/vilniuje-uzdamos-dar-dvi-videonuomos-si-paslauga-lietuvoje-nyksta.d?id=43392743>>.

32 Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūros LATGA-A metinės veiklos ataskaitos [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <<http://www.latga.lt/apie/veiklos-ataskaitos>>.

33 Performers Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement. AEPO-ARTIS Study, December 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-16]. <http://www.aepo-artis.org/pages/149_1.html>.

kėjams kartu su kitais teisių subjektais (autoriais, audiovizualinių kūrinių ir fonogramų gamintojais) numatytas ATGTĮ 20 straipsnyje, derinant nacionalinį reglamentavimą su Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo³⁴ (toliau – Informacinės visuomenės direktyva) 5 straipsnio 2 dalies (b) punktu. Informacinės visuomenės direktyvoje šiam atlyginimui apibūdinti vartojama sąvoka „teisinga kompensacija“, siejant ją su būtinybe sudaryti sąlygas bent iš dalies kompensuoti teisių turėtojams žalą, kuri padaroma kopijuojant audiovizualinius kūrinius ir fonogramas. Lietuvos ir kitų ES valstybių praktikos analizė rodo, kad efektyviam šios teisės įgyvendinimui svarbu ne tik sukurti realiai veikiančią kolektyvinio teisių administravimo sistemą ir nustatyti aiškias ir lanksčias kolektyvinį administravimą reglamentuojančias nuostatas, bet ir užtikrinti, kad teisės į atlyginimą reglamentavimas (atlyginimo tarifai, asmenys, turintys pareigą mokėti atlyginimą, išimties, leidžiančios tam tikrais atvejais nemokėti šio atlyginimo, ir kitos sąlygos) užtikrintų, kad už kopijavimą asmeniniams tikslams mokamą atlyginimą būtų galima laikyti teisinga kompensacija.

Nors Informacinės visuomenės direktyva nenumato šios teisės įgyvendinimui specialių reikalavimų, Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, įstatymų numatytas privalomas šios teisės kolektyvinis administravimas. Kitas svarbus kolektyvinio administravimo aspektas – paprastai šioje srityje taikomas centralizuotas visiems teisių turėtojams priklausančio kompensacinio atlyginimo surinkimas, kurį atlieka viena kolektyvinio administravimo asociacija. Atlyginimo paskirstymą ir išmokėjimą konkreitiems teisių turėtojams atlieka jiems atstovaujanti asociacija, gavusios iš centralizuotai atlyginimą surenkančios asociacijos joms priklausančią atlyginimo dalį, atskaičius dalį atlyginimo surinkimo (administravimo) sąnaudoms padengti, kuri procentine išraiška paprastai būna nustatoma asociacijų susitarimu. Lietuvoje šis kolektyvinio administravimo modelis įtvirtintas įstatymu (AGTĮ 20 str. 5 d. ir 6 d.). Įstatymo leidėjas, nustatydamas šioje srityje privalomą kolektyvinį teisių administravimą, kartu įtvirtino reikalavimą autorių teisių srityje Vyriausybės įgaliotai institucijai patvirtinti už kompensacinio atlyginimo surinkimą ir paskirstymą atsakingas kolektyvinio administravimo asociacijas. Nuo 2011 metų atsakingos asociacijos, centralizuotai surenkančios visiems teisių turėtojams priklausančią kompensacinį atlyginimą, funkcijas atlieka AGATA, patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu³⁵. Iki šio paskyrimo AGATA atlikėjams ir fonogramų gamintojams priklausančią atlyginimo dalį paskirstyti ir išmokėti gaudavo iš autorių teisės administruojančios asociacijos LATGA-A, kuri nuo 2004 metų buvo atsakinga už centralizuotą atlyginimo surinkimą. Išsami kompensacinio atlyginimo administravimo tvarka yra išdėstyta Vyriausybės patvirtintame Atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo

34 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo. OL 2001, L 167/10.

35 Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. vasario 19 d. įsakymas Nr. ĮV-134 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 23-1121.

tvarkos apraše³⁶ (toliau – Tvarkos aprašas), kuris išsamiai reglamentuoja visą kolektyvinio administravimo procesą: atlyginimo mokėjimo ir tam būtinų dokumentų pateikimo atsakingai asociacijai tvarką, atlyginimo paskirstymo ir administravimo išlaidų atskaitymą, apskaitos kontrolę ir kolektyvinio administravimo priežiūrą. Atsižvelgiant į tai, kad ši atlyginimą mokėtojai, tuščių garso ir audiovizualinių laikmenų gamintojai atsakingai asociacijai turi sumokėti iki prekių išvežimo iš gamybos vietos prieš pirmąjį jų pardavimą ar kitokį perleidimą kito asmens nuosavybėn, o importuotojai – prekių muitinio įforminimo, Tvarkos apraše, siekiant palengvinti šio atlyginimo administravimo našta tiek atlyginimo mokėtojams, tiek kolektyvinio administravimo asociacijoms, numatyta galimybė sutartimi numatyti kitokias atlyginimo mokėjimo ir dokumentų pateikimo sąlygas. Patirtis parodė, kad toks lankstus reglamentavimas, leidžiantis kolektyvinio administravimo procesą pagrįsti abipusio pasitikėjimo principu, pasiteisino. Praktiškai atlyginimas mokamas sutartyse nustatyta tvarka ir sąlygomis ir tai leidžia mažinti kolektyvinio administravimo išlaidas³⁷. Kitas svarbus kompensacinio atlyginimo administravimo aspektas – atlyginimo paskirstymo atskiroms teisių turėtojų grupėms proporcijos ir sąlygos. Apibendrinta ES valstybių praktika rodo, kad tik dvi ES šalys (Belgija ir Danija) atlyginimą teisių turėtojams (autoriams, atlikėjams ir prodiuseriams) dalija po lygiai – kiekvienai teisių turėtojų grupei tenka po 33,33 procentus surinkto atlyginimo, kitose ES šalyse taikoma sudėtinga, teisių turėtojų derybomis pagrįsta, atlyginimo paskirstymo sistema³⁸, kurią, tyrimo autorių nuomone, būtų sudėtinga, turint nedidelę kolektyvinio administravimo patirtį šioje srityje, pritaikyti Lietuvoje. ATGTĮ nenumato atlyginimo paskirstymo sąlygų atskiroms teisių turėtojų grupėms, šis klausimas sprendžiamas Tvarkos apraše³⁹, kuriame numatytos atlyginimo paskirstymo proporcijos atlikėjams nėra naudingos. Tyrimo autorių nuomone, atlikėjams tenkanti atlyginimo dalis neturėtų būti mažesnė už autoriams skiriamą atlyginimo dalį, atsižvelgiant į tai, kad šių subjektų teisės į atlyginimą siejamos su jų kūrybinės veiklos rezultatais. Todėl tyrimo autoriai pritaria Lietuvos Respublikos Seimui pateikto Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 16, 19, 20, 20(1), 21, 22, 23, 24, 26, 28, 33, 39, 58 75 straipsnių, įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo nauju 20(1) straipsniu, 1 ir 2 priedais įstatymo projekto⁴⁰ nuostatai suvienodinti teisių turėtojams tenkančias atlyginimo dalis, nustatant 33,33 procentus sumos kiekvienai teisių turėtojų grupei.

36 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas Nr. 1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 102-4156.

37 Kolektyvinio administravimo išlaidos šioje srityje neviršija 10 procentų surenkamo atlyginimo sumos.

38 Performers Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement. AEPO-ARTIS Study, December 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-16]. <http://www.aepo-artis.org/pages/149_1.html>.

39 Tvarkos aprašo 21 punkte numatytas atlyginimo paskirstymas: atlyginimo, surinkto už garso laikmenas, paskirstymas (procentais): autoriams – 40, atlikėjams – 30, fonogramų gamintojams – 30. Atlyginimo, surinkto už audiovizualine laikmenas (procentais): autoriams – 40, atlikėjams – 30, audiovizualinių kūrinių gamintojams – 30.

40 Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 16, 19, 20, 20(1), 21, 22, 23, 24, 26, 28, 33, 39, 58 75 straipsnių, įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo nauju 20(1) straipsniu, 1 ir 2 priedais įstatymo projektas, 2010 m. spalio 7 d. Nr. XIP-1991(2).

Tyrimo autorių nuomone, Lietuvoje yra sukurta kolektyvinio administravimo sistema, kuri pajėgi praktiškai įgyvendinti atlikėjų teisę į kompensacinį atlyginimą. Taikoma privalomo kolektyvinio administravimo forma ir įstatymu nustatyti lankstūs administravimo metodai, leidžiantys derinti tiek atlyginimo mokėtojų ir kolektyvinio administravimo asociacijų, tiek teisių turėtojų interesus, sudaro sąlygas įgyvendinti atlikėjų teisę į kompensacinį atlyginimą. Kaip rodo atlikti tyrimai, ES atlikėjų pajamos, įgyvendinant šią teisę, sudaro apie 35 procentus pajamų, gaunamų per kolektyvinio administravimo sistemą⁴¹, tačiau Lietuvoje šis procentas gerokai mažesnis ir šio atlyginimo reikšmė atlikėjams, kaip ir kitiems teisių subjektams, praktiškai kasmet mažėja, todėl toks atlyginimas negali būti laikomas teisinga kompensacija. Teisingos kompensacijos sąvoką įtvirtinusi Informacinės visuomenės direktyva nepateikia šios sąvokos paaiškinimo, nes direktyvos priėmimo metu ES valstybės jau turėjo ilgametę patirtį reglamentuojant ir įgyvendinant kompensacinio atlyginimo sistemas bei teismų praktiką šioje srityje. Teisingos kompensacijos sąvoka yra ES teisės sąvoka, todėl įgyvendinant direktyvos nuostatas, tyrimo autorių nuomone, ją reikėtų aiškinti atsižvelgiant į šiuos pagrindinius aspektus:

- nacionalinių kompensacinio atlyginimo sistemų suderinamumą bendrojoje vidaus rinkoje;
- naujų skaitmeninių technologijų plėtrą ir jų įtaką kūrinių atgaminimui;
- teisių turėtojų ir visuomenės interesų derinimą.

Apibendrinta Lietuvos ir kitų ES šalių informacija rodo, kad Lietuva pagal centralizuotai surenkamo atlyginimo dydį užima žemiausią vietą ES. Lietuvoje vienam gyventojui tenkanti mokamo kompensacinio atlyginimo dalis 2008 metais sudarė 0,1 eurą. Kitose ES šalyse teisių turėtojams centralizuotai surenkamo kompensacinio atlyginimo dalis, tenkanti vienam gyventojui, buvo daug didesnė nei Lietuvoje: Prancūzijoje ji sudarė 2,78 eurus, Nyderlanduose – 1,04 euro, Latvijoje – 0,26 euro, Estijoje – 0,16 euro, Lenkijoje – 0,13euro⁴². Tokie akivaizdūs skirtumai rodo, kad Lietuvos teisių turėtojams, tarp jų ir atlikėjams, nesudarytos sąlygos kompensuoti žalą, kurią daro kopijavimas asmeniniams poreikiams. Todėl šiuo aspektu Lietuvoje taikoma kompensavimo sistema nėra teisinga.

Kitas svarbus teisingos kompensacijos aspektas – naujų technologijų įtaka garso ir audiovizualinių įrašų atgaminimui. Nuo 2005 metų Kultūros ministerijos teikiami pasiūlymai atsižvelgti į naujų technologijų įtaką atgaminimui ir atitinkamai papildyti Tvarkos apraše numatyta sąrašą laikmenų, nuo kurių pardavimo kainos skaičiuojamas kompensacinis atlyginimas, susilaukia informacinių technologijų verslo subjektų pasipriešinimo. Asociacijų „Infobalt“ bei „Žinių ekonomikos forumo“ nuomone⁴³, teisėtų

41 Performers Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement. AEPO-ARTIS Study, December 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-16]. <http://www.aepo-artis.org/pages/149_1.html>.

42 Kultūros ministerijos parengto Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, pateikto Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2010-03-01 Nr. 10-719-01 Aiškinamojo rašto 3 priedas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-26]. <www.lrkmlt.go.php/lit/Teises_aktuprojektai/443/5/195/1>.

43 Ten pat Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto 2010-03-01 Nr. 10-719-01 derinimo pažyma.

agaminimu padaroma žala teisių turėtojams yra minimali, o priimti pasiūlymai neigiamai paveiktų Lietuvos žinių ekonomikos ir verslo aplinką. Atkreiptinas dėmesys, kad 2001 metais priimtos Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies 38 punkte pabrėžiama, kad „skaitmeninis kopijavimas asmeniniais tikslais tikriausiai bus labiau paplitęs ir turės didesnį ekonominį poveikį“. Apibendrinta kitų ES valstybių praktika rodo, kad skaitmeninių technologijų plėtra paskatino valstybes išplėsti sąrašus objektų, nuo kurių pardavimo kainos skaičiuojamas atlyginimas. Tačiau Lietuvoje buvo padaryta atvirkščiai⁴⁴. Naujojoje (2007 metų) Tvarkos aprašo redakcijoje⁴⁵ iki minimumo buvo susiaurintas laikmenų, nuo kurių pardavimo kainos skaičiuojamas atlyginimas, sąrašas. Lietuvos mokslininkai atkreipia dėmesį, kad „dabartinis Lietuvos sprendimas, kai į „atlyginamų“ objektų sąrašą nepakliūna populiariausia atgaminti naudojama įranga ir naujosios laikmenos, atrodo neracionalus, neteisingas ir neatspindi abiejų interesų pusiausvyros“⁴⁶.

Trečiasis teisingos kompensacijos sąvokos aspektas, autorių nuomone, turėtų būti siejamas su teisių turėtojų ir visuomenės interesų derinimu, kuriant atlyginimo surinkimo mechanizmą. Šiuo aspektu vertinant teisingos kompensacijos sąvoka, reikia pabrėžti, kad minėto Įstatymo projekto nuostatos sudaro sąlygas nemokėti atlyginimo nuo laikmenų, kurios pagal savo technines charakteristikas paprastai naudojamos tik profesinėms reikmėms, skirtos eksportui ar žmonių su negalia reikmėms. Tyrimo autorių nuomone, tai atitinka Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išvadą dėl teisingos kompensacijos sąvokos byloje *Padawan SL prieš Sociedad General de Autores y Editores (SGAE)*⁴⁷.

Apibendrinant galima padaryti išvadas:

- Lietuvoje veikianti kolektyvinio administravimo sistema pajėgi praktiškai įgyvendinti atlikėjų teisę į kompensacinį atlyginimą už atlikimo įrašų kopijavimą. Taikoma privalomo kolektyvinio administravimo forma, centralizuotas atlyginimo surinkimas ir įstatymu nustatyti lankstūs administravimo metodai leidžia derinti tiek atlyginimo mokėtojų ir kolektyvinio administravimo asociacijų, tiek teisių turėtojų interesus ir palengvina administravimo sąlygas;
- atliktų tyrimų duomenys rodo teisės į kompensacinį atlyginimą ekonominį reikšmingumą atlikėjams. ES šalių atlikėjų pajamos, gaunamos kaip kompensacinis atlyginimas už įrašų kopijavimą, sudaro apie 35 procentus visų pajamų, gaunamų per kolektyvinio administravimo sistemą, tačiau Lietuva pagal surenkamo atlyginimo dydį užima žemiausią vietą ES ir šio atlyginimo reikšmė atlikėjams

44 Šis teisinio reglamentavimo ydingumas jau buvo analizuojamas ankstesnėse publikacijose. Birštonas, R.; Matulevičienė, N. J.; Usonienė, J., *supra* note 5, p. 1003–1004.

45 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 997 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimo Nr. 1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 102-4156.

46 Mizaras, V. *Autorių teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 539.

47 2010 m. spalio 21 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Padawan SL prieš Sociedad General de Autores y Editores (SGAE)*, C-467/08.

kasmet mažėja. Tai rodo, kad vertinant teisingos kompensacijos sąvoką nebuvo atsižvelgta į naujų skaitmeninių technologijų plėtrą ir jų įtaką įrašų kopijavimui.

Tyrimo autorių nuomone, siekiant pašalinti nurodytą trūkumą, būtina išplėsti laikmenų sąrašą, įtraukiant populiariausias šiuo metu skaitmenines laikmenas (pvz., USB atmintinės, atminties kortelės), taip pat kompensacinį atlyginimą skaičiuoti ir nuo atgaminimo įrangos pardavimo kainos. Pasakytina, kad tokios nuostatos yra įtvirtintos įstatymo projekte. Tyrimo autoriai taip pat pritaria minėtame įstatymo projekte pateiktam pasiūlymui suvienodinti teisių turėtojams tenkančias atlyginimo dalis, nustatant 33,33 procentus sumos kiekvienai teisių turėtojų grupei.

3. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo ateities perspektyvos, naujos kolektyvinio administravimo sritys ir formos

Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo plėtrą Lietuvoje, straipsnio autorių nuomone, turėtų paskatinti tiek atlikėjų teisių individualaus įgyvendinimo problemos, atskleistos ankstesnėje publikacijoje⁴⁸, tiek naujos teisinio reglamentavimo iniciatyvos nacionaliniu ir ES lygmeniu. Viena iš esminių ES iniciatyvų, susijusi su audiovizualinių kūrinių padarymu viešai prieinamų interneto tinkle, numatyta Europos Komisijos pateiktoje Žaliojoje knygoje⁴⁹, kurios 4.2. punkte Komisija atkreipia dėmesį, kad daugelyje ES valstybių audiovizualinių atlikėjų išimtinės turtinės teisės, įskaitant teisę padaryti filmus viešai prieinamus interaktyviam panaudojimui internetu, paprastai perduodamos prodiuseriui pagal įstatymą arba iš anksto sudarytą sutartį, kai atlikėjui sumokama vienkartinė pinigų suma. Tik keliose valstybėse (pavyzdžiui, Ispanijoje) nustatytas atlygis audiovizualiniams atlikėjams, siekiant užtikrinti, kad jie gautų proporcingą dalį už jų atlikimų panaudojimą. Komisijos nuomone, reikėtų suderinti teisės aktus taip, kad atlikėjai turėtų neatšaukiamą teisę į atlygį, kuri galėtų net jiems perdavus išimtinę teisę padaryti audiovizualinius įrašus viešai prieinamus. Lietuvoje tokios iniciatyvos įgyvendinimui būtų sudarytos sąlygos priėmus 2010 metais Lietuvos Respublikos Seimui pateiktą Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 11 straipsnio ir 53 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą⁵⁰, kuris, be kita ko, numato, kad tokia teisė į atlyginimą būtų įgyvendinama tik kolektyvinio administravimo būdu, su galimybe jo atsisakyti. Tyrimo autoriai pritaria šio įstatymo projekto nuostatoms, jų išsamią analizę ir vertinimą yra pateikę ankstesnėse publikacijose⁵¹. Be to, ankstesnėje publikacijoje buvo pasisakyta už platesnio pobūdžio ATGTĮ papildymą, nustatant, jog neatšaukiama teisė į atlyginimą suteikiama ne tik at-

48 Birštonas, R.; Matulevičienė, N. J.; Usonienė, J., *supra* note 2.

49 Europos Komisijos Žalioji knyga dėl audiovizualinių kūrinių platinimo internetu Europos Sąjungoje: galimybės ir problemos kuriant bendrąją skaitmeninę rinką, KOM(2011)427.

50 Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 11 ir 53 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, 2010 m. spalio 12 d. XIP- 2407(2).

51 Birštonas, R.; Matulevičienė, N. J.; Usonienė, J., *supra* note 5, p. 1010–1012.

likėjui perleidus teisę padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą audiovizualinio kūrinio gamintojui, bet ir fonogramos gamintojui, t. y. taikyti teisę į atlyginimą visų atlikėjų, perleidusių savo išimtinę teisę padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą, atžvilgiu; be to, ši teisė turėtų būti įgyvendinama tik kolektyvinio administravimo būdu⁵² – šią išvadą lemia pirmojoje šio straipsnio dalyje išdėstyti argumentai dėl praktinio teisės į atlyginimą negalimumo įgyvendinti individualiai.

Atsižvelgiant į tai, kad įstatymo projekte siūlomas naujas atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo būdas – privalomas administravimas su teise jį atšaukti⁵³, reikėtų išsamiau paaiškinti tokio naujo teisių administravimo būdo poreikį. Siūloma teisė į neatšaukiamą atlyginimą būtų siejama su atlikėjo teisių perdavimu filmo prodiuseriui. Atsižvelgiant į tai, kad sutartimi gali būti numatytas terminuotas teisių perdavimas, pasibaigus teisių perdavimo terminui, atlikėjui turi būti sudaryta galimybė atšaukti privalomąjį teisės į atlyginimą administravimą.

Nagrinėjant atlikėjų teisę į atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų fonogramų transliaciją ir viešą paskelbimą (antrinį fonogramų panaudojimą), buvo padaryta išvada, kad ši teisė atlikėjams labai reikšminga ekonomine prasme. Tyrimo autorių nuomone, atsižvelgiant į šio straipsnio išvadas ir ankstesnėje publikacijoje padarytas išvadas dėl atlikėjams numatytų išimtinių turtinių teisių, reikėtų išplėsti atlikėjų teisės į atlyginimą turinį, numatant atlikėjams teisę gauti atlyginimą ir už audiovizualinių atlikimo įrašų transliavimą ir kitokį viešą paskelbimą. Nagrinėjant kitų valstybių patirtį šioje srityje, paminėtinas Ispanijos pavyzdys. Ispanijoje galiojantis teisinis reglamentavimas suteikia galimybę kolektyvinio teisių administravimo būdu surinkti atlikėjams atlyginimą ne tik už fonogramoje įrašyto atlikimo, bet ir atlikimo, užfiksuoto audiovizualinėje laikmenoje, transliavimą ir viešą paskelbimą⁵⁴. Vykdydami projektą, tyrimo autoriai išnagrinėjo Ispanijos audiovizualinių atlikimų kolektyvinio administravimo reglamentavimą ir Ispanijos kolektyvinio administravimo asociacijos AISGE patirtį ir mano, kad ši patirtis, esant atitinkamam teisiniam reglamentavimui, Lietuvoje galėtų būti sėkmingai įgyvendinta. Atsižvelgiant į pastarųjų metų tendencijas (kolektyvinio teisių administravimo sistemos plėtra, didėjantis kolektyvinio administravimo asociacijų skaičius) ir siekiant didesnio teisių administravimo sistemos efektyvumo ir aiškumo, ji turėtų būti tobulinama atsižvelgiant į šiuos pagrindinius principus:

- privalomasis kolektyvinis teisių administravimas turėtų būti taikomas su teise jį atšaukti;
- įstatymas turėtų įtvirtinti aiškias teisinio reglamentavimo nuostatas, susijusias su galimybe pasirinkti kolektyvinio administravimo asociaciją, kuriai paveda-

52 Birštonas, R.; Matulevičienė, N. J.; Usonienė, J., *supra* note 2, p. 956, 963.

53 Toks teisių administravimo būdas įstatymo projekte numatytas įvertinus Lenkijos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme numatytas nuostatas. Źr. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. z dnia 4 lutego 1994 r. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/20101206_ustawa_prawo_aut.rtf>.

54 Ispanijos intelektualinės nuosavybės įstatymo, patvirtinto 1996 m. balandžio 12 d. Karaliaus įstatymų leidybos dekretu Nr. 1, 108 str. (2006 m. liepos 7 d. įstatymo Nr. 23 redakcija), 2006 m. liepos 3 d. *Oficialusis leidinys*, serija A, Nr. 44-20.

mos administruoti teisės; atsiimti perduotas administruoti teises (ar jų dalį) ir perduoti jas kitai asociacijai;

- administruojant teises į atlyginimą turėtų būti derinami kolektyvinio administravimo asociacijų ir atlyginimo mokėtojų interesai, lanksčiu teisiniu reglamentavimu sudarant sąlygas derybų būdu susitarti dėl atlyginimo tarifų ir jo mokėjimo sąlygų.

Apibendrinant galima padaryti išvadą: atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo ateities perspektyvos Lietuvoje siejamos su atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo plėtra ir taikymu audiovizualinių atlikimo įrašų panaudojimo srityje, padarant juos viešai prieinamus internete, transliuojant ir kitaip viešai skelbiant. Taikant privalomąjį kolektyvinį administravimą šiose atlikimo įrašų panaudojimo srityse, teisinis reguliavimas turėtų būti lankstus, leidžiantis suderinti kolektyvinio administravimo asociacijų ir atlyginimo mokėtojų interesus, susijusius su atlyginimo tarifais ir jo mokėjimo sąlygomis. Kolektyvinio teisių administravimo plėtos sąlygomis įstatymas turėtų nustatyti aiškias teisinio reglamentavimo nuostatas, kurios reglamentuotų atlikėjo galimybę ir sąlygas pasirinkti kolektyvinio administravimo asociaciją, atsakingą už jo teisių administravimą.

Išvados

1. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo poreikį lemia jų teisių reglamentavimo specifika ir atlikimo įrašų naudojimo rinka, pasižyminti naudojimo sričių ir būdų įvairove, dideliu naudojamų objektų ir naudotojų skaičiumi. Tokiomis sąlygomis nei atlikimo įrašų naudotojai, nei atlikėjai neturi galimybių individualiai susitarti dėl teisėto atlikimo įrašų panaudojimo ir atlyginimo mokėjimo sąlygų.

2. Lietuvoje atlikėjų ir fonogramų gamintojų narystės pagrindu sukurta bendra kolektyvinio teisių administravimo asociacija AGATA turi pakankamas organizacines technines sąlygas užtikrinti atlikėjų teisių įgyvendinimą kolektyvinio administravimo būdu. Tai patvirtina kasmet didėjantis asociacijos narių atlikėjų skaičius ir atlikėjams paskirstomas atlyginimas. Sudarytos dvišalės ir daugiašalės sutartys su užsienio šalių kolektyvinio administravimo asociacijomis rodo jos pripažinimą tarptautiniu lygiu. Tačiau atlikėjams, palyginti su autoriais, Lietuvoje tenka gerokai mažesnė dalis atlyginimo, surenkamo per kolektyvinio administravimo sistemą, todėl būtina imtis atitinkamų teisiųjų ir praktinių priemonių, kurios pagerintų atlikėjų padėtį.

3. Kolektyvinio administravimo būdu įgyvendinama atlikėjų teisė į atlyginimą už fonogramų transliavimą ir viešą paskelbimą, vertinant teikiamos ekonominės naudos aspektu, atlikėjams yra reikšmingiausia tiek Lietuvoje, tiek kitose ES šalyse. Šios srities ekonominį reikšmingumą lemia labai plati fonogramų tiesioginio ir netiesioginio panaudojimo sritis, kurios plėtrą ir toliau skatina skaitmeninių technologijų įtaka. Lietuvoje šioje srityje taikomas dalinis privalomas kolektyvinis teisių administravimas pasižymi lanksčiu teisiniu reglamentavimu, kuris sudaro sąlygas kolektyvinio administravimo

asociacijai ir fonogramų naudotojams derybų būdu susitarti dėl atlyginimo tarifų ir jo mokėjimo sąlygų. Siekiant išvengti galimų problemų, kai esant privalomam kolektyviniam administravimui, teisę į atlyginimą administruoti Lietuvoje imtūsi ir kitos kolektyvinio administravimo asociacijos, reikėtų iš dalies pakeisti ATGTĮ 65 straipsnio 4 dalies nuostatas, reglamentuojančias autorių teisių ir gretutinių teisių kabelinį retransliavimą, išplečiant jų taikymą ir kitoms viešo paskelbimo sritims. Būtina tobulinti kolektyvinio teisių administravimo organizacines technines sąlygas, siekiant mažinti dideles kolektyvinio administravimo išlaidas fonogramų antrinio panaudojimo srityje.

4. Atlikėjų teisės į atlyginimą už atlikimo įrašų nuomą efektyvų administravimą suponuoja privalomas kolektyvinis teisių administravimas ir aiškiai įvardyti asmenys, turintys pareigą mokėti atlyginimą. Lietuvoje ši atlikėjų teisė praktiškai net nebuvo pradėta kolektyviai administruoti. Tai lėmė teisinio reglamentavimo spragos (ATGTĮ 44 str. 4 d. ir 5 d. (1999 m. redakcijos nuostatose) nebuvo įvardyti asmenys, turintys pareigą mokėti atlyginimą) ir organizacinės techninės sąlygos (iki 2000 m. Lietuvoje nebuvo faktiškai veikiančios atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo sistemos). Skaitmeninės aplinkos sąlygomis sunykus materialiose laikmenose išleistų įrašų nuomos rinkai, Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, atlikėjų teisė į atlyginimą už įrašų nuomą prarado ekonominį reikšmingumą. Todėl tyrimo autoriai jokių korekcijų dėl šios teisės reglamentavimo ar įgyvendinimo nesiūlo.

5. Lietuvoje veikianti kolektyvinio administravimo sistema pajėgi praktiškai įgyvendinti atlikėjų teisę į kompensacinį atlyginimą už atlikimo įrašų atgaminimą asmeniniais tikslais. Taikoma privalomo kolektyvinio administravimo forma, centralizuotas atlyginimo surinkimas ir įstatymu nustatyti lankstūs administravimo metodai leidžia derinti tiek atlyginimo mokėtojų ir kolektyvinio administravimo asociacijų, tiek teisių turėtojų interesus ir palengvina administravimo sąlygas, todėl šios esminės reguliavimo nuostatos neturėtų būti keičiamos. Tačiau, kaip jau minėta ankstesnėse publikacijose, būtina plėsti skaitmeninių laikmenų, už kurias mokamas atlyginimas, sąrašą, taip pat kompensacinį atlyginimą skaičiuoti ir nuo atgaminimo įrangos pardavimo kainos. Tyrimo autoriai taip pat pritaria Lietuvos Respublikos Seimui pateiktame įstatymo projekte numatyti nuostatai suvienodinti teisių turėtojams tenkančias atlyginimo dalis, nustatant 33,33 procentus sumos kiekvienai teisių turėtojų grupei.

6. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo ateities perspektyvos Lietuvoje sietinios su atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo plėtra ir taikymu atlikimo įrašų panaudojimo srityje, padarant juos viešai prieinamus internete, taip pat transliuojant ir kitaip viešai skelbiant audiovizualinio atlikimo įrašą. Taikant privalomąjį kolektyvinį administravimą šiose atlikimo įrašų panaudojimo srityse, teisinis reguliavimas turėtų būti lankstus, leidžiantis suderinti kolektyvinio administravimo asociacijų ir atlyginimo mokėtojų interesus, susijusius su atlyginimo tarifais ir jo mokėjimo sąlygomis, taip pat įstatymas turėtų nustatyti atlikėjo galimybę ir sąlygas pasirinkti kolektyvinio administravimo asociaciją, atsakingą už jo teisių administravimą.

Literatūra

- 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo. OL 2001, L 167/10.
- 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/11/EB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (kodifikuota direktyvos 92/100/EEB redakcija). OL 2006, L376/28.
- 2006 m. liepos 13 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Europos Bendrijų komisija prieš Portugalijos Respubliką*, C-61/05.
- 2010 m. spalio 21 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Padawan SL prieš Sociedad General de Autores y Editores (SGAE)*, C-467/08.
- AGATA metinės veiklos ataskaitos [interaktyvusis]. [žiūrėta 2011-11-27]. <<http://www.agata.lt/apie-agata/veiklos-ataskaitos/>>.
- Atlyginimo atlikėjams ir fonogramų gamintojams paskirstymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos gretutinių teisių asociacijos konferencijos 2001 m. birželio 1 d. sprendimu.
- Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010.
- Birštonas, R.; Matulevičienė, N. J.; Usonienė, J. Atlikėjų turitinių teisių individualaus įgyvendinimo problemos Lietuvoje. *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(3).
- Birštonas, R.; Matulevičienė, N. J.; Usonienė, J. Atlikėjų turitinių teisių teisinio reglamentavimo problemos Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2011, 18(3).
- Europos Komisijos Žalioji knyga dėl audiovizualinių kūrinių platinimo internetu Europos Sąjungoje: galimybės ir problemos kuriant bendrąją skaitmeninę rinką, KOM(2011)427.
- Ficsor, M. *Collective management of copyright and related rights*. Geneva: World Intellectual Property Organization, 2002.
- International Survey on Private Copying Law&Practice. 20st Revision 2009. Dutch Private Copying Society [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <http://www.thuiskopie.nl/assets/cms/File/Digital_Survey%202010_Web%20version.pdf>.
- Ispanijos intelektinės nuosavybės įstatymas, patvirtintas 1996 m. balandžio 12 d. Karaliaus įstatymų leidybos dekretu Nr. 1 (2006 m. liepos 7 d. įstatymo Nr. 23 redakcija). 2006 m. liepos 3 d. *Oficialusis leidinys*, serija A, Nr. 44-20.
- Kultūros ministerijos parengtas Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas 2010-03-01 Nr. 10-719-01 ir susiję dokumentai [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-26]. <www.lrkmlt.go.php/lit/Teises_aktuprojektai/443/5/195/1>.
- Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūros LATGA-A metinės veiklos ataskaitos [interaktyvusis]. [žiūrėta 2011-11-27]. <<http://www.latga.lt/apie/veiklos-ataskaitos>>.
- Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 50-1598.
- Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 16, 19, 20, 20(1), 21, 22, 23, 24, 26, 28, 33, 39, 58 75 straipsnių, įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo nauju 20(1) straipsniu, 1 ir 2 priedais įstatymo projektas, 2010 m. spalio 7 d. Nr. XIP- 1991(2).
- Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 11 ir 53 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, 2010 m. spalio 12 d. Nr. XIP- 2407(2).
- Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2007 m. spalio 25 d. įsakymas Nr. IV-645 „Dėl Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos kūrinių viešo atlikimo ir viešo paskelbimo srityje rekomendacijų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 116-4753.

- Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008 m. vasario 21 d. įsakymas Nr. ĮV-96 „Dėl Tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūriniių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 24-889.
- Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. vasario 19 d. įsakymas Nr. ĮV-134 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 23-1121.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas Nr.1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 84-3847.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 997 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimo Nr. 1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 102-4156.
- Lukaitytė, R. Vilniuje uždamos dar dvi video-nuomos, ši paslauga Lietuvoje nyksta [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <<http://verslas.delfi.lt/business/vilniuje-uzdamos-dar-dvi-video-nuomos-si-paslauga-lietuvoje-nyksta.d?id=43392743>>.
- Mizaras, V. *Autorių teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008.
- Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 95-2970.
- Performers Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement. AEPO-ARTIS Study, December 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <http://www.aepo-artis.org/pages/149_1.html>.
- Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. z dnia 4 lutego 1994 r. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-27]. <http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/20101206_ustawa_prawo_aut.rtf>.
- Tarptautinė Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 11-249.

COLLECTIVE MANAGEMENT OF PERFORMERS' ECONOMIC RIGHTS IN LITHUANIA

Ramūnas Birštonas, Nijolė Janina Matulevičienė, Jūratė Usonienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Individual enforcement of performer's economic rights in practice is ineffective in many respects and in some cases is simply impossible. Therefore, the subject of the present article is the collective management of performers' rights which could effectively support the individual enforcement.*

The article is divided into three parts. The first part deals with the general premises and peculiarities of the collective management of performers' rights. The outcome of the analysis shows that collective management is unavoidable for a number of reasons. First, a part

of the economic rights is mandatorily enforced only in a collective way. Second, collective management is beneficial for both performers and their contractors. Also, the Lithuanian Neighbouring Rights Association, AGATA, which is currently responsible for the collective administration of performers' rights in Lithuania, is introduced in the article.

In the second part of the article the collective management of a particular performer's rights to remuneration (for broadcasting by wireless means and communication to the public of a phonogram published for commercial purposes, for the transferred or assigned performers' rental right and for private reproduction) is analyzed. Special attention is paid to the factual economic revenues from each of these economic rights. The conclusion is drawn that Lithuanian performers have a disproportionately small share comparing to other right holders and this situation should be improved.

The third part of the article inquires into future perspectives of collective management and the possibility to extend it in some respects. It is argued that the mandatory collective management should be extended to embrace the right for remuneration if the right of making performance available to the public is transferred or assigned to a producer and the proposed right to remuneration for broadcasting by wireless means and communication to the public of an audiovisual fixation.

Keywords: *individual exercise of performer economic rights, transfer of performer exclusive rights, performer's right, related rights, author's rights.*

Ramūnas Birštonas, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: intelektinės nuosavybės teisė, daiktinės teisės, civilinė atsakomybė.

Ramūnas Birštonas, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Civil and Commercial Law, Associate Professor. Research interests: intellectual property law, property law, torts.

Nijolė Janina Matulevičienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptis: autorių teisė.

Nijolė Janina Matulevičienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Civil and Commercial Law, Lecturer. Research interest: copyright.

Jūratė Usonienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptis: intelektinės nuosavybės teisė.

Jūratė Usonienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Civil and Commercial Law, Associate Professor. Research interest: intellectual property law.